

Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості

Українська народна іграшка: предмети побуту в мініатюрі – діжка на підставці

Наталя Педченко,
керівник Арт-студії «Sketch»

Слов'янськ – 2023р.

Одним із головних завдань народних традицій є виховання в нових поколіннях любові та поваги до культури своїх предків, своєї землі. Важливим засобом у досягненні цієї мети є народні іграшки, які здавна були не тільки забавками, але й виконували функції соціалізації та оберегу.

У другій половині XVIII ст. внаслідок розвитку в Україні ярмаркової торгівлі, розпочалося масове виробництво забавок на продаж. Жодний ярмарок не обходився без глиняних коників, баранчиків, півників, маленького посуду, ляльок. Особливого розвитку набуває і виготовлення дерев'яних іграшок.

Розквіт кустарного іграшкового промислу припадає на середину XIX ст. Найбільше виготовляли забавок на Наддніпрянщині, Поділлі, Прикарпатті. Серед тогочасних іграшок Наддніпрянщини кінця XIX ст. - дерев'яні кухлики для набирання рідини, дерев'яні ляльки, маленькі моделі побутових речей (іграшкові товчачики, діжки, тачівки, рублі, дзиги, вітрячки та ін). Популярними були механічні забавки з відповідними руховими елементами. Переваги цього виду народної творчості пов'язані з розвитком дерев'яної іграшки, як побічної допоміжної галузі столярної справи. Виробляли такі іграшки ремісники-кустарі та артілі.

Більшість цих іграшок, зокрема ті, що пов'язані з шумовими ефектами (торохкала, свистунці, фуркала, деркачі), в давнину мали захисну функцію. Вважалося, що їх торохтіння, хурчання, свист відганяє від дитини злі сили.

Іграшки виготовляли з дерева різних порід, які використовувалися у практичній діяльності регіону. Однак перевагу надавали м'яким: сосні, липі, осиці, тополі, ліщині. З твердих застосовували бук, клен, дуб, горіх, рідко грушу. Окрім дерева для виготовлення іграшок застосовували кору, переважно сосни і дубу. За спогадами респондентів-старожилів Переяслав-Хмельницького району у першій половині та середині XX ст. хлопчики часто виготовляли собі забавки з природного матеріалу. З гілок верби, липи, клена робили звукові іграшки.

Інтелектуальними іграшками хлопців були різноманітні «мороки», які виготовляли з лози, мотузок, деревини, гудзиків, тоненьких патичків, дроту. Підкреслюючи хлопчачу вдачу, їх завжди вабила іграшка-зброя. Типовим прикладом етнічної військової іграшки стала рогатка. Її виготовляли з розщепленої гілки дерева, до якої прив'язували гумку. «Кулями» були кісточки вишень, камінці, грудки землі та глини. Граючись рогаткою, діти вправлялися у влучному попаданні в ціль, тренували окомір. Хлопчачи також влаштовували дуелі з мечами. Мечі, звісно, були дерев'яні, виготовлені власними руками. Такі ігри розвивали спритність, влучність, фізичну силу руки. Дорослі виробляли дітям іграшки відомими в деревообробці техніками – вирізуванням, витісуванням, столярними і бондарними прийомами.

Цікавим аспектом дерев'яної іграшки є розпис. Він, зрештою, робить прості столярні вироби творами мистецтва, надає їм художньо-образних якостей.

В залежності від регіону дерев'яні іграшки оздоблювали різними розписами: на Львівщині - яворівським, на Наддніпрянщині - петриківським та миколаївським. Миколаївський розпис виник понад 300 років тому в селі Миколаївка Новомосковського району Дніпропетровщини. На відміну від більш відомої петриківки тло для малюнку миколаївки найчастіше було зеленим, рідше жовтим. Розпису притаманні лише квіти, зокрема ті, які ростуть на Наддніпрянщині: мальви, горошок, волошки. Зображення звірів, птахів, людей відсутні. Миколаївським розписом прикрашали не тільки справжні, але й іграшкові дерев'яні меблі, посуд, маленькі копії предметів побуту.

Важливо пам'ятати, що іграшка не тільки об'єкт дитячої діяльності, а й предмет культури, який має самостійну цінність, естетичний аспект і духовне навантаження. Іграшка з дерева – тепла, легка, зручна у грі.

Традиційні народні іграшки - є пам'яттю етносу, нації, людства про своє минуле, є спадщиною, яка подібна до рідної мови, казки, пісні.

Народна іграшка дає дитині те, чого не може дати сучасна іграшка: розповідає про історію країни, про звичаї і традиції народу, про її спосіб життя. Тобто вона формує підвалини духовно багатой та емоційно розвиненої особистості у майбутньому.

Українська народна іграшка: предмети побуту в мініатюрі – діжка на підставці.

Інструкційна карта

(для дітей середнього та старшого шкільного віку)

№ з/п	Графічне зображення	Послідовність виконання
----------	---------------------	-------------------------

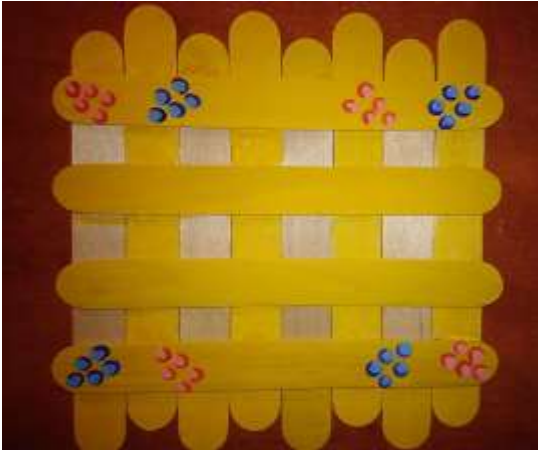

		<p>Інструменти і матеріали:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дерев'яні палички для морозива або медичні одноразові шпателя. 2. Клейовий термопістолет, клей силіконовий. 3. Джут. 4. Кругла пластикова ємність (на фото нижня частина ємності від рідкого мила). 5. Канцелярський ніж. 6. Фарби гуашеві або акрилові. 7. Пензлі № 1, № 5. 8. Палітра. 9. Склянка для води. 10. Картон. 11. Простий олівець. 12. Ножиці. 13. Лінійка. 14. Двосторонній скоч. 15. Ватні палички.
1.		<p>Вимірюємо лінійкою висоту ємності та додаємо 2-3 см. Відкладаємо отриманий розмір на дерев'яних паличках і відрізаємо зайве за допомогою канцелярського ножа.</p>
2.		<p>Наклеюємо двосторонній скоч на верхню і нижню частину ємності та знімаємо захисну стрічку.</p>

3.		Намотуємо джут на клеєву основу.
4.		Обклеюємо ємність дерев'яними паличками за допомогою термопістолета (клей наносимо на джут зверху і знизу). Слідкуємо за тим, щоб палички щільно прилягали одна до одної та мали вертикальне положення.
5.		Плетемо з джуту дві коси (довжина джуту дорівнює двом колам навколо ємності з розрахунку на одну косу).
6.		Приклеюємо одну косу на самий низ діжки, а другу - зверху, відступаючи від краю декілька сантиметрів.

		
7.		<p>Виготовляємо ручки для діжки. Для цього плетемо з джугу дві коси, залишаючи по краях китиці. Щоб коси не розпліталися, фіксуємо їх кількома поперечними витками та закріплюємо клеєм.</p>
8.		<p>Приклеюємо з обох боків ручки, як показано на фото.</p>

9.		<p>Переходимо до виготовлення підставки. Складаємо з дерев'яних паличок квадрат.</p>
10.		<p>Скріплюємо їх за допомогою чотирьох перпендикулярних паличок термоклеєм.</p>
11.		<p>Зафарбовуємо підставку у жовтий колір. Оздоблювати будемо її миколаївським розписом, тло якого завжди має зелений або жовтий кольори.</p>

12.		<p>Малюємо фарбою рожевого та блакитного кольору крапочки ватними паличками. Після підсихання фарби відтіняємо один бік ягідок фарбою червоного та синього кольорів.</p>
13.		<p>Малюємо пензлем квіточку та відблиск зверху на ягідках фарбою білого кольору по середині. Додаємо зелених листочків. За бажанням можна розписати і краї підставки.</p>
14.		<p>Переходимо до виготовлення кришки. Вимірюємо лінійкою діаметр діжки і зменшуємо його на 2-3 мм. Малюємо на картоні коло потрібного розміру та вирізаємо.</p>

15.

Відрізаємо край палички канцелярським ножем та приклеюємо по центру кришки. Фарбуємо фарбою жовтого кольору.

16.

Оздоблюємо кришку розписом, подібним до розпису на підставці.

17.

Прикрашаємо край кришки косою сплетеною з джуту.

18.

Закриваємо діжку кришкою і ставимо її на підставку.

Іграшковий предмет побуту готовий!